

Rapport

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkes-
vägledning vid den fristående grundskolan
Montessoriskolan Casa i Göteborgs kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Montessoriskolan Casa

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledning i grundskolan under hösten 2012 och våren 2013. Syftet med granskningen är att undersöka om eleverna på de granskade skolorna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan och att verksamheten är av god kvalitet enligt på förhand definierade kriterier. Granskningen vid den fristående grundskolan Montessoriskolan Casa i Göteborgs kommun ingår i denna kvalitetsgranskning.

Montessoriskolan Casa besöktes den 15 och 16 januari 2013. Ansvariga inspektörer är Hans Enckell och Agneta Kristensson. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av studie- och yrkesvägledning i grundskolan genomförs i totalt 26 kommunala och 8 fristående slumpvis utvalda skolor. I Göteborgs kommun granskas även Fjällskolan, Hjällboskolan samt Rambergsskolan. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra granskade skolor. Det enskilda beslutet placeras därmed i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Montessoriskolan Casa

Skolans huvudman är stiftelsen Casa dei Bambini och verksamheten har bedrivits sedan 1984. Huvuddelen av eleverna kommer från Göteborgs kommun men det finns elever som pendlar till skolan från närliggande kommuner. Mon-

tessoriskolan Casa är belägen i centrala Göteborg i området Örgryte. Delar av skolans lokaler är inrymda i en herrgårdsbyggnad från 1700-talet och andra lokaler är relativt nybyggda. Skolan omfattar förskoleklass till årskurs 9 och i nära anslutning till skolan finns även en förskoleverksamhet. Vid skolan undervisas vid granskningstillfället 181 elever i årskurserna 1 till 9.

Huvudman är en stiftelse, Casa dei Bambini, vars styrelse till största delen består av föräldrar. Skolledningen utgörs av en rektor samt en biträdande rektor. Innan den 1 juli 2011 har skolan inte satt betyg utan utfärdat skriftliga omdömen som utgått från kunskapsmålen och eleverna har antagits till gymnasieskolan via den fria kvoten. Skolan kan därför inte redovisa meritpoäng eller behörighet till gymnasieskolan. Läsåret 2011/12 kom, enligt skolans hemsida, 75 procent av eleverna in på sitt förstahandsval till gymnasieskolan. Av skolans hemsida framgår också att alla elever i årskurs 9 läsåret 2011/12 nådde målen och var behöriga till gymnasieskolans samtliga program.

Resultat

1. Eleverna får kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att de kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

1.1 Eleverna har tillgång till en kontinuerlig vägledning och en vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Här undersöks om eleverna har tillgång till studie- och yrkesvägledare eller annan personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Vidare granskas om studie- och yrkesvägledningen ges kontinuerligt i utbildningen. Slutligen undersöks om vägledning och information inför gymnasievalet organiseras på ett sätt som ger eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.¹

Vid Montessoriskolan Casa finns sedan år 2000 en utbildad studie och yrkesvägledare anställd på 100 timmar per läsår. Vid tillfället för granskningen arbetar han även på andra fristående grundskolor samt på fristående gymnasieskolor i Göteborgs kommun. Han har även vissa studie- och yrkesvägledningssupdrag på svenska skolor utomlands.

I den arbetsbeskrivning som finns för studie- och yrkesvägledaren på Montessoriskolan Casa framgår att han företrädesvis arbetar med elever i årskurs 9,

¹ 2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

men att elever i årskurs 7 och 8 även får del av hans vägledning. I årskurs 9 genomförs enskilda samtal med alla elever och studie- och yrkesvägledaren medverkar också på föräldramöten. I årskurs 7 och 8 genomförs bland annat grupphandledning inför det kommande gymnasievalet. Studie- och yrkesvägledaren betonar särskilt i intervjun vikten av att han kan göra prioriteringar i sitt arbete och att han kan säkra att den enskilde elevens behov tillgodoses.

Av den enkät Skolinspektionen har genomfört framgår att i stort sett inga elever i årskurs 4 vet om att det finns en studie- och yrkesvägledare på skolan. Av eleverna i årskurs 9 är det enbart 61 procent som uppger att de känner till att det finns en studie- och yrkesvägledare på skolan. Vid intervjuer med eleverna framkommer dock att studie- och yrkesvägledaren både gör besök på lektioner liksom att eleverna har möjlighet till enskilda samtal och ibland även vägledningssamtal tillsammans med deras föräldrar. Det framkommer även i intervjuerna att eleverna är mycket nöjda med kontakten med studie- och yrkesvägledaren.

Eleverna lyfter i intervjuerna fram att Montessoriskolan Casa är en liten skola där alla känner alla. Eleverna beskriver också att de i alla sammanhang får ta ett stort ansvar för sina studier. De nämner även att deras idéer och tankar alltid tas på allvar av lärarna, samtidigt som de själva måste vara aktiva. *Du får driva det själv*, uttrycker eleverna. Eleverna uppger att lärarna finns till hands och för eleverna är det naturligt att kontakta lärarna för att diskutera sin framtid. När det gäller valet till gymnasiet, uppger eleverna, att de får hjälp av lärarna om de skulle behöva det, men att diskussion med familj och vänner också är viktigt för dem inför valet till gymnasieskolan. I den enkät Skolinspektionen har genomfört framgår att enbart hälften av eleverna i årskurs 9 anser att besöket på den gymnasiemässa som anordnas i regionen gav viktig information. Däremot anser flertalet elever att de besök de gjort på olika gymnasieskolor var värdefulla.

Skolledningen beskriver att det finns rutiner för hur kontakten ska ske med studie- och yrkesvägledaren. Studie- och yrkesvägledaren har inte någon fastställd tid då han är på plats i skolan men det finns alltid möjlighet för skolledning, lärare och elever att vid behov ta kontakt med honom per telefon eller via mail. I samband med valet till gymnasieskolan är han på skolan mer frekvent.

Skolledningen menar vidare att det är viktigt att redan personalen i förskolan har fokus på och visar intresse för barnens framtid. Därför får barnen på Montessoriskolan Casas förskola besöka Universeum, ett upplevelsebaserat museum i centrala Göteborg. Där finns något som kallas "Jobbis" där det bland annat finns ett laboratorium, en scen och en hamn och där barnen får tillfälle att leka sitt drömyrke. Alla elever i skolan har dessutom årskort på Universeum

och vid övergången till grundskolan är det, enligt skolledningen, lärarna som fortsätter det vägledande arbetet. I de lägre årskurserna besöker till exempel föräldrar med olika yrken skolan och berättar om sina arbeten. I vissa årskurser är det alltid en grupp elever som en halv dag i veckan befinner sig utanför skolan och gör till exempel olika studiebesök eller är på en friluftsanläggning.

Lärarna beskriver att deras intresse för eleverna självklart även innefattar elevernas framtid. De ser vikten av att vara eleverna behjälpliga och att också finnas till hands för dem när det gäller vägledningsfrågor. När det gäller den direkta kontakten med studie- och yrkesvägledaren är det framförallt en lärare i So-ämnena som står för detta.

Som tidigare nämnts i denna rapport är de studie- och yrkesvägledande insatser som studie- och yrkesvägledaren står för framförallt koncentrerat till de senare årskurserna. Att vägleda eleverna i årskurs 9 och få dem att ta sikte på framtiden efter skoltiden ser studie- och yrkesvägledaren som mycket angeläget. Han upplever att lärarna på skolan också visar stort intresse för eleverna och ser att lärarna i vardagen kan ta diskussioner kring studie- och yrkesvägledning med eleverna. I sitt uppdrag ser han det som viktigt att finnas till hands för att svara på elevernas frågor, men väl så viktigt, uppger han, är hans förmåga att väcka frågor hos eleverna. Som en tillgång nämner han sin egen arbetssituation då han parallellt arbetar på både grund- och gymnasieskolor och på så vis har aktuell kunskap om bägge skolformerna. Han pekar också på vikten av att ge eleverna redskap för att grunda sitt gymnasieval på vilket program de ska välja snarare än skola. Detta eftersom det bland eleverna på Casa Montessoriskola finns en handfull gymnasieskolor som de menar är attraktiva.

Inför gymnasievalet ser flera av eleverna att trots att de får information om olika program vill de ändå välja det de kallar "breda program" och med detta menar de företrädesvis ekonomi- naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen. De menar också att det är för tidigt för dem att bestämma sig för ett yrke i årskurs 9 utan ser att ett framtida yrkesval förmodligen blir lättare att göra efter att de har avslutat sin gymnasieutbildning. I intervjuer uttrycker de också att vissa skolor är mer populära och hänvisar till att de genom syskon och kamrater har fått denna uppfattning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Montessoriskolan Casa i Göteborgs kommun genom lärarna och studievägledaren får tillgång till vägledning kontinuerligt under sin skoltid. De får också vägledning och information inför gymnasievalet på ett sätt som ger eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.²

² 2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

1.2 Skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken.

Här undersöks om studie och yrkesvägledningen utgår från, och anpassas efter varje elevs behov så att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Vidare granskas om skolan medvetet arbetar för att eleverna ska utveckla förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval, kritiskt granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. En övergripande frågeställning är om skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. I detta ingår även att eleverna får inblick i närsamhället och dess arbetsliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Slutligen granskas skolans arbete med att motverka att elevernas studie- och yrkesval begränsas av kön, social och kulturell bakgrund eller av eventuella funktionsnedsättningar.³

Enligt information på skolans hemsida utgår det pedagogiska arbetet från Montessoripedagogikens tre huvudteser:

- Människans utveckling ingår en serie av utvecklingsstadier.
- En komplett utveckling av människan är möjlig på grund av drivkrafter till speciella allmängiltiga aktiviteter i relation till omgivningen.
- Interaktionen med omgivningen är som bäst, vad gäller individuell utveckling, när den är självvald och utifrån eget intresse.

Vidare beskrivs att personalen tror på att lärande, som knyter an till ett barns eget utvecklingsstadium får ett bättre resultat och går lättare. De menar också att det bästa sättet att ta tillvara på barnets spontana lust för arbete är genom att låta dess eget intresse vara motiv nog för att söka kunskap. Frihet att välja aktivitet och möjlighet att arbeta ostört i egen takt är två av de viktigaste förutsättningarna.

Intervjuer med skolläda, lärare och elever visar att det individuella perspektivet och bemötandet när det gäller eleverna påtagligt präglar verksamheten. Elever och lärare uppger att skolan är liten och att *alla känner alla*. De menar att den nära kontakten som finns mellan skolans personal och dess elever gör att individuella anpassningar är naturliga och även då inom studie- och yrkesväg-

³ 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

ledningen. Lärarna betonar också att begreppet *det förlängda klassrummet* inom Montessoripedagogiken innebär att de tar tillvara alla möjligheter till lärande.

Både personal och studie- och yrkesvägledaren betonar att eleverna behöver utmanas och ges möjlighet att vidga sina perspektiv. Detta eftersom de menar att skolan har en elevgrupp som till sin sociala bakgrund är förhållandevis homogen. För att skapa nya kontakter och vidga perspektiven hos eleverna har lärare knutit kontakt med en annan skola i Göteborgs kommun där det finns elever med en annan social bakgrund och andra erfarenheter.

Skolledningen och studie- och yrkesvägledaren anser att särskild kraft måste läggas på att informera om de yrkesförberedande programmen eftersom dessa program inte ofta kommer i främsta rummet när eleverna tänker på gymnasieval. Inte heller är dessa program alltid aktuella för föräldrarna att föreslå för sina barn. Studie- och yrkesvägledningen beskriver därför att det kan vara nödvändigt att på föräldramöten liksom i enskilda samtal tydligt beskriva dessa program. Eleverna uppger även i intervjuer och i den enkät Skolinspektionen har genomfört att studie- och yrkesvägledaren särskilt betonar de yrkesförberedande programmen.

Eleverna på skolan får tillfälle till att se hur en arbetsplats fungerar genom att de i vissa årskurser regelbundet får vara med och arbeta i skolans kök som tillagar och serverar mat. Praktiken i köket uppskattas av både lärare och elever. I årskurs 6 och 8 får eleverna även själva söka en arbetsplats för att under ett par dagar eller en vecka genomföra en praktisk arbetslivsorientering (prao) på en arbetsplats. Vid behov av att hitta en plats kan de även få hjälp av skolan. Dock anser såväl skolledning som studie och yrkesvägledaren att praktiken i årskurs 8 kan utvecklas genom tydligare planering och uppföljning.

I den enkät som Skolinspektionen har genomfört uppger mer än hälften av eleverna att de upplever att pojkar och flickor behandlas olika när det gäller vägledning inför framtida studie- och yrkesval. De ser också att det finns ett traditionellt mönster när det gäller yrkesval. *Pojkar ska ta bygg- och verkstadslinjer och tjejer ska gå estet och barn och omsorg.*

Lärarna framför dock i intervjun att arbetet i skolan har mycket fokus på jämställdhet. Detta arbete är också kopplat till den plan för likabehandling som skolan har. Lärarna menar vidare att eleverna är ifrågasättande och medvetna när det gäller könsrelaterade frågor. Samtidigt uttrycker lärarna att det kanske är ett område där de skulle kunna ha ambitionen att ta ett steg till för att ytterligare förbättra verksamheten.

Skolledning, personal och studie- och yrkesvägledaren beskriver i intervjuer att de ser vikten av att tillgodose dessa elevers behov. Som exempel kan nämnas

att specialpedagogen vid skolan bjuder in föräldrar till barn med dyslexi för att de tillsammans ska få information och dela kunskaper. När det gäller val till gymnasieskolan delas där erfarenheter om vilka gymnasieskolor som tidigare har haft en god beredskap att möta dessa elever.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Montessoriskolan Casa har en studie och yrkesvägledningen som utgår ifrån och anpassas efter varje elevs behov och att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Skolan arbetar även med att vidga elevernas vyer och medvetandegöra eleverna om olika yrken och utbildningar.

2. Rektor ger riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar.

Här undersöks att rektorn ser till att det finns riktlinjer för hur studie- och yrkesorienteringen ska organiseras. Att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen, att det systematiska kvalitetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen finns dokumenterat och att resultaten från uppföljningar och utvärderingar används till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen. Vidare granskas att rektorn ger riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan och att rektorn ser till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen. ⁴

Skolledningen vid Montessoriskolan Casa uppger att behovet av studie- och yrkesvägledning är något som vuxit fram i takt med att elevantalet ökat under åren. Det finns dock inga uttalade riktlinjer från rektorns sida när det gäller studie- och yrkesvägledning. Däremot finns en tillit till lärarna att studie- och yrkesvägledning är ett område som fungerar väl vid skolan. I intervjun uppger lärarna att frågor när det gäller studie- och yrkesvägledning inte är något de upplever som särskilt prioriterat vid skolan. De kan dock ge exempel på hur de i vardagen arbetar med studie- och yrkesvägledning.

Det systematiska kvalitetsarbetet vid skolan berör inte studie- och yrkesvägledningen och det finns inte heller några dokument som rör denna verksamhet. Inte heller görs några uppföljningar och utvärderingar av arbetet kring studie- och yrkesvägledningen.

⁴ 2 kap. 9-10 §§ skollagen Lgr 11 avsnitt 2.8 4 kap. 4-6 §§ skollagen

Inför förändringen av gymnasieskolan år 2011 genomförde studie- och yrkesvägledaren viss kompetensutveckling för lärarna. Denna kompetensutveckling handlade framför allt om de olika programmen i gymnasieskolan.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn behöver utarbeta riktlinjer för hur studie- och yrkesorienteringen vid skolan ska organiseras. Det behöver också skapas system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen. Det systematiska kvalitetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen behöver dokumenteras och resultaten från uppföljningar och utvärderingar behöver användas till att ytterligare förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.

3. Huvudmannen tar ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Här undersöks att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Vidare granskas att huvudmannen tar ansvar för att skolorna har tillgång till personal med sådan kompetens som krävs för att få arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare får kompetensutveckling för att kunna utföra sina uppdrag. Här undersöks också att huvudmannen har system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av verksamheten, att kvalitetsarbetet dokumenteras och att resultaten används för att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.⁵

Stiftelsen Casa dei Bambini, skolans huvudman, fastställer skolans långsiktiga strategi vad gäller den pedagogiska och ekonomiska inriktningen samt verksamhetens omfattning vad gäller antal elever, anställda, lokaler med mera. Stiftelsen fastställer skolans årliga ramar och budget samt kontrollerar dess efterlevnad. Stiftelsens styrelse består till största delen av föräldrar till barn på skolan och en ledamot utan barn på skolan. Styrelsen sammanträder regelbundet och vid mötena deltar också skolledarna, en lärarrepresentant och en representant från föräldraföreningen.

Styrelsens ordförande beskriver att det inte finns system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av studie- och yrkesvägledningen. Inte heller finns när det gäller studie- och yrkesvägledning något kvalitetsarbetet dokumenterat.⁶

⁵ 2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3-6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

⁶ 2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3-6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

Ordförande i skolans styrelse uppger i intervjun att studie- och yrkesvägledning inte har varit någon central fråga för styrelsen. Förtroendet för skolläringen är från styrelsens sida stort och styrelsen har inte haft frågan om studie- och yrkesvägledningen på dagordningen. I skolans systematiska kvalitetsarbete finns inte heller studie- och yrkesvägledning med som ett område. Styrelsen skulle dock vara intresserad av att utveckla arbetet med studie- och yrkesvägledning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen saknar kännedom om de mål som finns i skollag och läroplan för studie- och yrkesvägledning. Huvudmannen har inte heller system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen. Området behöver därför utvecklas så att huvudmannen utarbetar rutiner för studie- och yrkesvägledningens kvalitetsarbete så att verksamheten ytterligare utvecklas.

Syfte och frågeställningar

Syftet med granskningen är att bedöma om den granskade huvudmannen och skolan ger eleverna tillgång till den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan. Skolinspektionen bedömer kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen och uppskattar verksamhetens ändamålsenlighet att förbereda eleverna för aktiva livsval.

Utvärderingar och forskning inom området visar att studie- och yrkesvägledningen ofta är lågt prioriterad i skolan och att det generellt finns brister i planering, uppföljning och utvärdering av vägledningen hos både skolor och huvudmän. Med utgångspunkt i detta granskar Skolinspektionen kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen i relation till det ansvar som rektor och huvudman har för att studie- och yrkesvägledningen utformas så att den når de nationella målen.

Följande tre frågeställningar ligger till grund för att kunna svara på den övergripande frågeställningen *om eleverna på skolan får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan*:

- *Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?*
- *Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?*

- *Tar huvudmannen ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt?*

Metod och material

Inför granskningen på skolan har inspektörerna tagit del av dokument med relevans för skolans studie- och yrkesvägledning och även genomfört en enkätundersökning med elever i två årskurser.

Vid skolbesöket har inspektörerna genomfört intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare lärare och elever. I granskningen ingår även en intervju med en representant för huvudmannen.

Besöket har avslutats med en återkoppling till rektor där inspektörerna redogör för Skolinspektionens preliminära bedömningar.

Dokumentstudier, enkäter och intervjuer utgör tillsammans det underlag utifrån vilket Skolinspektionen bedömer studie- och yrkesvägledningen på skolan.

Dokumentstudier

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med studie- och yrkesvägledning och förbereder inspektörerna för skolbesöket genom att ge underlag för att ställa frågor.

Intervjuer

Vid skolbesöken genomförs intervjuer i grupp och enskilt. Intervju med **rektor** och representant för **huvudmannen** sker separat och utgör ett viktigt underlag för att förstå de strukturer och förutsättningar som finns för verksamheten. Intervju med **studie- och yrkesvägledare** ger en ökad förståelse för den vägledning som ges på skolan och vilka förutsättningar vägledaren har att följa bestämmelser i skollag och läroplan. **Lärare** i flera ämnen och från flera årskurser på skolan intervjuas i grupp. Dessa intervjuer ger underlag för att ta reda på om studie- och yrkesvägledningen är ett ansvar som delas av alla på skolan. **Elever** i årskurs 9 intervjuas i grupp. Elever ur lägre årskurser bidrar med sina erfarenheter genom enkätsvar. I intervjuerna med eleverna kommer inspektörerna åt mer kvalitativa aspekter av de frågor som granskningen ska besvara.

Elevenkäter

Elevenkäterna utgör ett komplement för att få svar på de centrala frågeställningarna och ett jämförelsematerial till det underlag som samlas in vid intervjuerna på skolan.